

RAD ANTUNA BARAČA NA HRVATSKOJ RETROSPEKTIVNOJ BIBLIOGRAFIJI

Petar Rogulja

Antun Barač (1869—1906), pisac, prevodilac i bibliograf, danas je malo poznat širim krugovima hrvatske kulture, posebno hrvatskim bibliografima. Po rođenju je Splitsčanin; teologiju studira u Zadru i Đakovu; službuje kao kapelan u Punitovcima, Trnavi, Županji, Sremskoj Mitrovici i Bošnjacima; vjeroučitelj je u Slavanskom Brodu; umire u Dubrovniku.

Suraduje ponajčešće pod pseudonimom Ante Split u brojnim našim časopisima i novinama: u *Vjencu*, *Vrhbosni*, *Narodnom listu*, *Pučkom listu*, *Obzoru* i dr. Godine 1895. objavljuje djelo *Hrvatski naslov u našoj starijoj književnosti*, knjigu o hrvatstvu Dalmacije na temelju citata iz starije književnosti, o hrvatskom imenu u starim latiničkim, glagoljskim i ćirilskim knjigama.

Njegova sklonost bibliografiji naslućuje se u većini prinosa s područja književnosti. To su radovi o hrvatskim misalima, o Andriju Kačiću Miošiću, osvrti na stare hrvatske knjige. Tim svojim bibliografskim priložima privukao je pažnju javnosti, ali je ubrzo ostao zaboravljen.¹

Rad na hrvatskoj retrospektivnoj bibliografiji za nas je bibliografe najzanimljiviji. U ostavštini koja se čuva u splitskoj Naučnoj biblioteci,² nalazi se Baračev rukopis (autorovom rukom), pokušaj izradbe hrvatske retrospektivne bibliografije.

Baračeva namjera bila je da nadopuni i nastavi Kukuljevićevu Hrvatsku bibliografiju. Rukopis se sastoji od uvodnog dijela (Pokusni uvod u hrvatsku bibliografiju) i korpusa bibliografskih jedinica — slova A—P. U uvodu govori o značenju bibliografije uopće,³ potom ističe manjkavosti Kukuljevićeve *Bibliografije*, do tada jedine hrvatske bibliografije. Kao poseban nedostatak *Bibliografije* navodi da nije uređena po strukama i da nema kronološki redosljed.⁴ (Ovdje mogu napomenuti da i Baračeva rukopisna bibliografija ima abecedni raspored, kao i Kukuljevićeva, dakle ne kronološki, i da nema stručnog kazala.) Barač je mnogo više cijenio *Srpsku bibliografiju* Stojana Novakovića; želio je Kukuljevića nadopuniti i nastaviti po njezinu primjeru, »po strukama i godinama«.⁵

¹ Hrvoje Morović. *Sa stranica starih knjiga*, Split, 1968, str. 24.

² Naučna biblioteka, Split M-91.

³ »U današnjem prosvjetnom veku potpunim pravom polaže se osobita pažnja na statistiku, jer njezine neumoljive brojke točno i sigurno pokazuju stanje i položaj pojedinih pojava, te njihove uzroke i posljedice, i pružaju nam po tom sredstvu, kako da se u najrazličitijim slučajevima ravnamo. I književnost ima svoju statistiku, a to je dobra bibliografija, u kojoj ćeš, hoćeš, nećeš, naći pravu bilancu književnog stanja naroda«. (Antun Barač, *Pokusni uvod u hrvatsku bibliografiju*, str. 1.)

⁴ »Mi Hrvati imademo dosada jedino hrvatsku bibliografiju Kukuljevićevu, dio I. od g. 1860, zatim dodatak k istoj od g. 1863. U toj dosta mršavoj bibliografiji nema razredbe po strukama, nit je moguće vidjeti postupni razvoj književnosti iz godine u godinu, što je inače od neizmjerne koristi za kritičko i historičko razmatranje književnog života. Pokojni Kukuljević htio je izdati podpunu bibliografiju jugoslavnsku, tj. osim hrvatske, još srpsku, slovensku i bugarsku, što nije — kako znamo — dosplo. On je nakon izdanja sveukupne ove bibliografije odgodio razdjelbom knjiga po znanostima, no pošto te tri potonje grane nije izradio, i ta razdjelba tako nije dosad izvedena.« (Isto, str. 1.)

⁵ »Mного je bolja srpska bibliografija (1741—1867) od Stojana Novakovića u Beogradu 1869, kojom je ovako zgodno razdjelio: a) po kronologiji, b) po strukama književnosti i c) alfabetski po imenima pisaca. Pošto me osobito zanimaju bibliografske študije, dosta sam se tim bavio, te sam, u koliko su mi okolnosti dopustile, prikupio mnogo bilježaka, kako bi na osnovi Kukuljevićeve izdao novu hrvatsku bibliografiju... od prilike na način Novakovićeve srpske bibliografije.« (Isto, str. 1-2.)

U svom Pokusnom uvodu Barač je dao i jedan kratki ogled bibliografije hrvatskih knjiga napisanih glagoljicom, ćirilicom i bosančicom.

Bosančica:

Psaltir solinski ili Theodorov ili popa Nikole Rabljanina.

God. 1634. dobio je Rafael Levaković od Ivana Tomka Marnavića glagolski Psaltir, koji je prepisao god. 1222. pop Nikola Rabljanin iz rukopisa što je priređen po zapoviesti posljednjeg solinskoga arhiepiskopa Theodora (880—890) (v. Farl. Illyr. Sacr. III, 80). Taj Psaltir kojemu se poslije svaki trag zameo, bio bi najstarija naša knjiga, sastavljena još za života sv. Metodija: i ako ne najstarija, a ono jamačno jedan od najstarijih prepisa Psaltira, kako ga je preveo na jezik stari slovenski sv. Ćiril (Broz, I. Crtrice. II. Sv. 62—63. str.)

Svoje zamisli Barač nije ostvario, ponajviše zbog toga što nije uspio više ljudi uključiti u ovaj rad, iako mu je to bila namjera.⁶

Na kraju uvodnog dijela autor moli zainteresirane da iznesu svoj sud o njegovu radu; spreman je čak da ustupi svoje bilješke onome koji bi htio taj posao preuzeti.⁷

U drugom dijelu koji predstavlja nadopunu i nastavak, ali nekad i gotovo ponavljanje Kukuljevićeve *Bibliografije* nižu se bibliografske jedinice od slova A do P do godine 1878. Hrvoje Morović, jedan od rijetkih bibliografa koji se posebno bavio radom Antuna Barača, navodi na više mjesta 500 jedinica.⁸ To je zaista broj jedinica koje se nižu mehanički jedna iza druge; jedinice nisu numerirane. Barač nije vodio računa o tome da li je knjiga izašla u više svezaka i u više izdanja. Pokušao sam pobrojiti sve jedinice primjenjujući bibliografsko pravilo o tome da je svako izdanje, svaki svezak jedna bibliografska jedinica. Vodio sam također računa i o periodici, koju Barač (po uzoru na Kukuljevića) unosi u svoj bibliografski popis. Periodika je dana na razne načine, ponekad zajedno, ponekad pojedina godišta ili brojevi odvojeno. Na taj sam način došao do znatno većeg broja — čak do 2175 glavnih bibliografskih jedinica i 60 uputnica (koje H. Morović i ne spominje).

Baračev bibliografski opis sličan je Kukuljevićevom. Odrednica glavne bibliografske jedinice jest autorska:

Alagović Aleksandar, bisk. zagrebački. Čtejenja i Evangeliumi za vse nedelje i svetke celoga leta za potrebuvanje slavno biskupije zagrebačke. Vu Zagr. pri Fr. Suppan. 1831.⁹

ili stvarna:

⁶ Pošto ovakav posao otimlje mnogo i mnogo vremeia, pomišljao sam i na to, kako bi više osoba moglo taj posao oko hrvatske bibliografije preuzeti. Ja bih na primjer obradio bogoslovnju struku, drugi drugu itd. te cijenim da bi ovaj način bio mnogo uspješniji. Pokazali bi domaćem i tudem svijetu šta je sve naš narod na književnom polju u svim strukama znanosti proizveo.« (Isto, str. 2.)

⁷ »Po uspjehu ovoga pokusa ravnat ću se, hoću li il neću latiti se daljnje posla u tom smjeru. U negativnom slučaju spreman sam drage volje ustupiti svoje bilješke svakomu koji bi taj posao htio preuzeti. Molim na koncu zanimanike da mi javno kažu svoje mnenje, ma kakovo ono bilo.« (Isto, str. 2.)

⁸ Hrvoje Morović, *Sa stranica starih knjiga*, str. 25; H. Morović: Barač Antun, *Hrvatski biografski leksikon*, 1, str. 436.

⁹ Ovu je bibliografsku jedinicu, kao i dobar dio drugih, Barač uvrstio u svoju bibliografiju, iako se nalaze u Kukuljevićevoj *Bibliografiji*. Neznatno se po opisu razlikuju od Kukuljevićevih.

Abecedar za potrebu narodnih učionica u Hrvatskoj i Slavoniji, a napose za vojničku krajinu. U zgr. Kod Franje Župana 1855, 8 na str. 104.

Barač gotovo uvijek daje podatke o autoru, naslovu djela, impresumu, veličini i broju stranica. Ponekad donosi i podatak o jeziku:

ABC. Knjižica za narodnih škol hasen. Budim 1790. (hrv. i mag.)

Zbog usporedbe donosim bibliografski opis iste knjige kod Kukuljevića, Barača i u *Građi za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835—1940*, knj. 1, 1982.

Kukuljević:

97. Augustinović Gjuro. Dr. Misli o ilirskom pravopisu. U Beču kod Šmida 1846. 8. 32.

Barač:

Augustinović Gjuro. Misli o ilirskom pravopisu u Beču kod Šmida 1846. 8na 32.

Evo što o tome piše »Kolo« V sv. 89 str: tko hoće istoriju pravopisa naših da piše, neka nabavi ovu knjižicu. Mi razvikani Zagrebčani nismo baš vrazi reforma, nu opet mrzimo na prenaple i nevremene. Kao takvu smatramo i reformu g. Dra Augustinovića. Nu opet valja priznati, da je knjiga G. pisca puna razbora i dostojanstva, zato nije ni uzbunila vruću krv našu, krv slavjansku.

Građa:

1139. AUGUSTINOVIĆ Đuro

Dra Gj. Augustinovića *Misli* o ilirskom pravopisu. S tablicom glagolski i ćirilski slovah. — U Beču, U Šmidovoj štamparii, 1846. 16° 31 + (1) str. ±o1o1.o

Primjeri Baračeve sporedne bibliografske jedinice (uputnice):

Agić Stipan. Kanonik pečuvski.
Vidi: Mandikuć

ili:

Kunić, Filip. Narodne pjesme bosanske i hercegovačke. Gl. Jukić.

Antun Barač se prihvatio velikog zadatka koji nije mogao sâm obaviti. Njegov bibliografski pokušaj ne bismo smjeli ignorirati sastavljajući potpunu hrvatsku retrospektivnu bibliografiju.